

De geluiden van de stilte zijn er nog: de onvermoeibare branding, die het stand na elke roller weer net iets anders achterlaat, dag en nacht het gakkere en huilen van de zilvermeeuwen, de scholteksters, die altijd op dezelfde plekken hun Poolse landdagen houden, het fluiten van een overvliegende wulp, de snerpende roep van de sterns. Het is er allemaal nog, klinkend als een hommage aan eilandvoogd na eilandvoogd, die eigenhandig het paradijs schiep en herschiep, vechtend aan de westkant tegen

Door Jan Klompsma

de vijanden wind en zee, ploeterend aan de oostkant met rijsthoutschermen, helm- en biestarwegras en samen met de bondgenoten wind en zee. In twee eeuwen schoof de duinvoet meer dan drie kilometer van west naar oost.

Maar het eiland van de voogden is er niet meer. Eigenlijk al meer dan twintig jaren niet, doch aan de lange periode van de voogden is vandaag definitief een einde gekomen met de crematie van Henny Toxopeus-Scholtens, weduwe van de laatste door de Koningin benoemde voogd van Rottumeroog, Jan Toxopeus.

Hij maakte het eiland, zij de sfeer, die voortkwam uit een hartverwarmende mengeling van gastvrijheid, vriendelijkheid, optimisme, onverzettelijkheid en vooral uit een soort trotse onderworpenheid aan de omstandigheden, door de natuur

In memorian

opgelegd. "Je leeft hier niet naar de tijd, maar naar het tij", placht zij te zeggen.

Wie ooit in de ban raakte van Rottumeroog, van de verwevenheid van eiland en bewoners, zou zich nooit meer eruit kunnen bevrijden, al had hij het gewild. Misschien kwam dit, doordat je als eilandgast getuige was van een onvoorstelbaar indrukwekkend anachronisme, zelfs nog in de nadagen van het voogdschap, toende teloorgang ervan zich al duidelijk aftekende.

Hier leefden mensen in principe nog op dezelfde wijze als hun voorgangers van honderd jaar geleden. De opdracht is, het eiland in stand te houden, de overlevering leert, hoe je dat doet; daarbij is het zaak, in leven te blijven, de overlevering leert, hoe je dat doet. De tractor, die door de nieuwe tijd naar de plaats van het paard was gedrongen, hoorde er niet bij. Jan Toxopeus lag ook voortdurend met het ding overhoop. Op een keer reed hij gasten van „'t oosthoukje", de ankerplaats van zijn schip Theda, naar het voogdshuis. Onderweg sloeg de motor af. „Nou blijft dat ding weer staan", mopperde hij. Deze woorden én de toonzetting behelsten een wereld van verwijt aan het adres van de nieuwe tijd, die bezig was, hem de tradities van het voogd-zijn af te pakken. Daarbij hadden ze hem met

een oud kregeng opgescheept, zodat de nieuwe tijd weliswaar hem passende verworvenheden bracht, maar hem tegelijk de zegeningen ervan onthield.

De zee was ook niet meer zo vriendelijk en scheutig als vroeger. Vroeger kwam er nog wel eens een deklast hout aan, of wat flessen wijn of iets anders genietbaars, maar het strandgoed, kortweg aangeduid met de woorden 'niks weerd', had het in omvang al lang gewonnen van de categorie 'mitnemen'.

Ook een ordentelijke strandding werd een verdwijnend verschijnsel, naarmate de schepen sterker en de navigatiemiddelen meer verfijnd werden. Het eilandje was niet alleen het mooiste plekje van de wereld, het was ook dikwijls de inzet van strijd over het beheer, het onderhoud. De voogden kenden hun taak weliswaar, maar voor het uitvoeren ervan hadden ze geld nodig, uit eigen zak en uit de buidel van de overheid. Het rijshout moest worden betaald, de knechts en meiden hadden een schamel loon, waarvoor ze echter wel elke week de hand ophielden, het voogdshuis vergede veel aan onderhoud en er moest met verschillende tussenpozen telkens weer een ander huis worden gebouwd, als de rand van de afslag dichterbij kwam. De inkomsten, uit bijvoorbeeld de vetweiderij en strandvonderij, konden daar

Rottumeroog

● De oude voogdswoning op de rand van de afslag (1961).

niet tegenop. En als de eigenaar, overheid of particulier, het gewin stelde boven het onderhoud van het eiland uit een oogpunt van kustverdediging, dan kwam na verloop van tijd wel een nieuwe eigenaar opdagen, maar soms niet dan nadat de vorige de boel een aantal jaren had verwaarloosd. Het verhaal van de Engelse graaf Clancarty, die door een ruzie met koning Jacobus II naar Rotterdam uitweek

en na een periode van slordig beheer halsoverkop tijdens stormweer naar de wal moest vluchten, is een sprekend voorbeeld. Bij het verdwijnen van het Rottumeroog van de voogden heeft de zucht naar gewin geen rol meer gespeeld. Dat deden wel twee ontwikkelingen ten aanzien van het beheer, die aan elkaar verwant en wisselend van invloed waren.

Er was de nieuwe tijd, die over

de oude tijd heenschoof en die oude tijd aanvankelijk maar ten dele verdrong. Hetzelfde anachronisme, dat de eilandgasten boeide, het tegentijdse van honderden jaren nagenoeg onveranderd voogdschap, bleef een tijdlang nog bestaan, onder een voortschuivende bovenlaag van eigentijds opvattingen ten aanzien van onderhoud en beheer, aangedragen door in laatste aanleg en thans ook metterdaad verantwoordelijke instantie: Rijkswaterstaat. Daarbij kwam, dat de representanten van beide tijds er niet in slaagden, hun verschillen opzij te zetten en een gezamenlijk beleid te ontwikkelen.

De verschillen onttaarden in geschillen, in het detail bij het kinderachtige af. De voogd was door de degene, die hem had benoemd door de Koningin dus, niet van zijn taak ontheven en dus probeerde hij, die taak voort te zetten zoals hem dat was geleerd en zoals vele voogden dat voor hem hadden gedaan. Als het zand stooft op een plek, die hij op zijn uitkijktoren dagenlang met de verrekijker in de gaten had gehouden en die hem zinde, dan maakte hij daar een scherm van rijshout, om het zand te vangen. Maar als dat niet strookte met hetgeen een ambtenaar van Rijkswaterstaat achter zijn bureau met potlood en liniaal had ontworpen, kwamen andere ambtenaren van

Rijkswaterstaat en traptten het rijshoutscherp plat.

Nog een tweede factor bedreigde het traditionele voogdschap: waterstaat was van oordeel, Rottumeroog binnen een aantal jaren als kustverdedigingsmiddel in het geheel niet meer nodig te zullen hebben; wind en water zouden het eiland afvoeren naar de diepte van de Westereems en tot die tijd zou een simpele stuifdijk voldoende zijn, in plaats van de door duinformaties omgeven grasvlakten, die kenmerkend waren voor het oude beleid van de voogden. Overeenkomstig deze opvatting werd aan de opvolger van Rottumeroog in het kustverdedigingsstelsel, de Rottumerplaat, veel meer besteed aan materialen en mankracht dan aan het afgeschreven eilandje.

En zo verliepen de laatste jaren, in onvree, met het pensioen als vrijwel enig houvast in de toekomst. In september 1965 vertrok de laatste echte voogds familie voorgoed naar de wal. Jan Toxopeus overleed in 1979, een teleurgesteld man, die de vernietiging van zijn levenswerk jarenlang machteloos moest aanschouwen. Vandaag is zijn vrouw Henny gecremeerd. En natuurlijk treuren wij, de vroegere eilandgangers, om haar - die voor ons het ongeloflijk boeiende van een tegentijds verschijnsel in stand hield. En dat definieert de dank, die veel Rottumerooggangers aan Jan en Henny Toxopeus verschuldigd blijven.

Over en sluiten maar.